

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Saksbehandler, innvalgstelefon
Lars Sæter, 75 53 15 51

Uttalelse til søknad fra Elvenesstrand Smolt AS om uttak av vann fra Tuvenvassdraget og Gullvikvatnet, Øksnes

Statsforvalteren i Nordland viser til brev av 06.10.2021 fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) vedlagt søknad fra Elvenesstrand Smolt AS om tillatelse til vannuttak og regulering av Gullvikvatnet, Vatndalsvatnet og Sandskarvatnet i Øksnes kommune. De to sistnevnte innsjøene drenerer til Tuvenvassdraget som har bestander av laks og sjøørret. Søknaden har flere vedlegg, inkludert en rapport fra fiskebiologiske undersøkelser i Gullvikvatnet og Tuvenelva gjennomført av Nordnorske Ferskvannsbiologer i 2016. Det vises også rapport fra Nordconsult om hydrologiske forhold.

Formålet med tiltakene er å sikre dagens vannforsyning til smoltanlegget (fra Vatndalsvatnet og Sandskarvatnet), og i tillegg legge til rette for en økning av smoltproduksjonen ved uttak av vann fra Gullvikvatnet.

Vi er fornøyd med at eksisterende vannuttak fra Tuvenvassdraget nå blir konsesjonsbehandlet og at det med dette vil bli fastsatt klare bestemmelser for tiltakene med tilhørende manøvreringsreglement. Dette vil være en oppfølging av Vannforskriften og den regionale vannforvaltningsplanen for Nordland og Jan Mayen med tiltaksprogram. Vi viser her til eget kapittel lenger ned i dokumentet.

Vi beklager at vår høringsuttalelse er noe forsinket og viser her til kontakt med saksbehandler Cathrine Kristoffersen om utsatt frist.

Nærmere beskrivelse av tiltakene

Elvenesstrand Smolt AS (ES) søker om tillatelse til vannuttak fra Gullvikvatnet. Det søkes om å regulere vatnet 1,5 meter ved 0,75 m nedtapping og 0,75 m oppdemming (LRV: 42,25 og HRV: 43,75). Ved nedtapping til LRV tørrlegges et areal på 7-8 dekar og tilsvarende demmes ned et areal på 7-8 dekar. Det søkes også om å legge rørledning, inklusive sjøledning, fra Gullvikvatnet til smoltanlegget.

Ved utløpet av Gullvikvatnet etableres en 0,75 meter høy dam, og det legges inntaksledning inn i vatnet på nødvendig dybde for etablering av isfritt inntak og stabile temperaturforhold. Fra dammen

legges en vannledning med ledningsdimensjon på 355 mm og lengde på 550 m ned til sjøkanten. Ledningen skal graves ned. Her er det også planlagt en midlertidig anleggsvei opp til Gullvikvatnet. Etter anleggsperioden skal traseen for vannledningen og veien revegeteres med naturlig vegetasjon. Fra sjøkanten legges en sjøledning på 2200 m fram til smoltanlegget ved utløpet av Tuvnelva.

Det søkes også om formalisering (tillatelse) etter vannressursloven § 8 for to eldre vannuttak fra Vatndalsvatnet og Sandskarvatnet i Tuvenvassdraget. Vatndalsvatnet er i dag regulert 6 meter ved 2 m nedtapping og 4 m oppdemming (LRV: 93 og HRV: 99). Til Vatndalsvatnet tilføres det også vann fra et bekkeinntak i Strompdalen. Sandskarvatnet er regulert 5 meter ved 1 m nedtapping og 4 m oppdemming (LRV: 131 og HRV: 136).

I følge søker vil det ikke være behov for nye inngrep tilknyttet reguleringene av Vatndalsvatnet og Sandskarvatnet utover de som allerede er gjort.

Hydromorfologiske vurderinger

I søknaden er det ikke foreslått slipp av minstevannføring hverken fra Vatndalsvatnet, Sandskarvatnet eller Gullvikvatnet. ES mener at slipp av minstevannføring vil undergrave fundamentet for den planlagte smoltproduksjonen, da dette i praksis vil kreve alt tilløpet i tørre perioder, som er sammenfallende med kritiske perioder for settefiskanlegget.

I den hydrologiske rapporten fra Nordconsult er nyttbar vannmengde til smoltproduksjonen uten vilkår om slipp av minstevannføring beregnet til å være på 10,3 mill. m³/år. Ved slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring, eventuelt 5-persentiler for sommer og vinter, er beregnet tilgjengelig vannmengde 9,3 mill. m³/år.

I følge søker omfatter konsesjonssøknaden vannuttaksløsninger som ikke vil kunne turrlegge Tuvnelva. Søker viser til at samlet nedbørfelt som berøres av reguleringer, utgjør omtrent 3 km², mens elvas totale nedbørfelt ved utløpet i sjøen er på ca. 11,2 km². Av dette utgjør nedbørfelt til Sandkardvatnet 1,5 km², Vatndalsvatnet 0,7 km² og Strompdalen 0,8 km². Nedbørfeltet oppstrøms det som vurderes som de mest produktive områdene for laks og sjørret, dvs. oppstrøms de nederste ca. 3 km opp mot innløpet fra Storeidbekken oppgis til å være ca. 5 km². Av dette påvirkes 1,5 km² av vannuttaket fra Sandvikskardvatnet. I følge søknaden drenerer dermed mer enn to tredjedeler (66 %) av nedbørfeltet direkte til Tuvnelva, upåvirket av vannuttakene.

Etter vår vurdering gir opplysningene i søknaden et noe mangelfullt bilde av effekten av eksisterende vannuttak på vannføringen i Tuvenvassdraget. En sjekk i Nevina gir et «restfelt» på ca. 63 % i den øvre del av Tuvnelva, dvs. rett nedstrøms samløpet med Vatndalselva. Nederst i Vatndalselva som har en anadrom strekning på ca. 1 km, vil «restfeltet» bli på ca. 42 %, mens det øverst på den anadrome strekningen i denne sideelva vil bli ca. 29 %. Effekten på vannføringen blir tilsvarende og selvsagt større jo lenger opp mot reguleringsmagasinene man kommer. I de øvre deler vil elvene bli periodevis tørrlagt dersom det ikke stilles krav om slipp av minstevannføring. I tørre perioder med lav avrenning som gjerne opptrer i løpet av vinter og ettersommer, vil hele vassdraget være sårbart.

EUs vanndirektiv, vannforskriften og den regionale vannforvaltningsplanen

I Vann-nett <https://vann-nett.no/portal/> har vannforekomst Tuvnelva (185-42-R) blitt klassifisert til å være i dårlig økologisk tilstand. Dette er basert på Vitenskapelig råd for lakseforvaltnings (VRL) sin tilstandsvurdering av laksebestanden i elva per 2017. I den siste rapporten fra VRL (<https://www.vitenskapsradet.no/>) som viser status for 2021, er bestandstilstanden vurdert til å være

dårlig/svært dårlig. Dette basert på gytebestandsmål (GBM) og høstingspotensiale. GBM for Tuvnelva er beregnet til å være på 28 kg hunnlaks. Per i dag er det ikke vurdert å være noe høstingspotensiale for laks i elva.

«Annen vannbruk», dvs. vannuttaket til smoltanlegget, er oppgitt som menneskeskapt påvirkningsfaktor med stor effekt. I Vann-nett er vannuttak eller overføring for fiskeoppdrett oppført med stor påvirkningsgrad og lakselus med middels.

Miljømålet for Tuvnelva er god økologisk tilstand og vannkjemisk tilstand som etter planen skal nås i løpet av neste periode (2022-2027) for den regionale vannforvaltningsplanen for Nordland og Jan Mayen [Vannportalen - forvaltning av vann i Norge - Vannportalen](#). For å kunne oppnå miljømålet kreves det avbøtende tiltak, i dette tilfelle i form av minstevannføring/miljøbasert vannføring.

Gullvikvatnet med utløpselva er en del av vannforekomst 185-40-R (Bekkefelt i Romsetfjorden – Steinlandsfjorden). I Vann-nett er miljøtilstanden for denne vannforekomsten vurdert til å være god. Det er i dag ingen kjente påvirkninger av betydning. Dersom det gis konsesjon for den omsøkte reguleringen av Gullvikvatnet uten vilkår om slipp av minstevannføring i utløpsbekken, vil denne måtte skilles ut som en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF) og trolig med dårlig økologisk potensiale som miljøtilstand og miljømål. Det vises her til vannforskriften § 10 (Mindre strenge miljømål) <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-15-1446>. Med en regulering på kun 1,5 meter mener vi det vil være mulig å opprettholde god miljøtilstand i selve Gullvikvatnet.

I henhold til vannforskriften § 12 (Ny aktivitet eller nye inngrep) skal alle relevante tiltak gjennomføres for å redusere faren for forringet miljøtilstand og at miljømålene ikke nås [Presiseringer fra Klima- og miljødepartementet om bruk av vannforskriftens § 12 \(vannportalen.no\)](#).

Den atlantiske villaksen inn på rødlista

For første gang er den atlantiske villaksen (*Salmo salar*) inne på den norske rødlista for arter med vurderingen nær truet <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/>. Dette er ikke overraskende ut fra den store reduksjonen i populasjonsstørrelse. For hele landet er innsiget av laks halvert siden 1983, mens tilbakegangen har vært langt større i Nordland. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (<https://www.vitenskapsradet.no/>) gjør årlige vurderinger av trusselfaktorer som laksebestandene blir utsatt for. Dette ut fra risiko for ytterligere skade og påvirkningsgrad. Innkryssing av rømt oppdrettslaks og lakselus er vurdert som de største truslene mot laksen. Tidligere har vi i Nordland hatt store problemer med *Gyrodactylus salaris*, men denne parasitten ser nå ut til å være utryddet fra fylket. I Nordland har også hydromorfologisk påvirkning av vassdragene på grunn av vannkraftutbygging, andre vannuttak og ulike fysiske inngrep stor negativ effekt på berørte laksebestander.

Villaksens rødlistestatus er nye opplysninger som ikke er med i konsesjonssøknaden. I og med at Tuvenvassdraget har en bestand av laks forutsetter vi at dette blir vektlagt i den videre saksbehandlingen.

Miljøverdier og konsekvenser av tiltakene

Vi mener konsesjonssøknaden undervurderer miljøkonsekvensene for flere av de aktuelle temaene som er listet opp i kap. 3.18. Det gjelder tema rødlistearter der det etter vår vurdering nå må vektlegges at villaksen har kommet på rødlista (se kap. ovenfor). Det gjelder etter vår vurdering også konsekvensene for akvatisk miljø (inkl. anadrome laksefisk) og brukerinteresser. Her er det verd å

merke seg at Tuvenelva har vært stengt for fiske i ca. 20 år på grunn av den svake bestandstilstanden for laksen og sjøørreten i vassdraget.

Etter vår vurdering er de største miljøverdiene i tiltaksområdet knyttet til bestandene av anadrome laksefisk (laks og sjøørret) i Tuvenvassdraget. Nedenfor har vi vurdert de miljøtemaene som vi mener er mest relevante i denne saken.

Anadrome laksefisk

Det er i løpet av de siste 30-35 årene er det gjennomført flere fiskebiologiske undersøkelser for å kartlegge for bestandene av laks og sjøørret i Tuvenvassdraget. Første undersøkelse av betydning ble gjennomført av Fylkesmannen i Nordland i 1990 (Rapp 1–1992). Rapporten er tilgjengelig på hjemmesida til Statsforvalteren i Nordland <https://www.statsforvalteren.no/nb/Nordland/Miljo-og-klima/Fiskeforvaltning/Rapporter/>. I 1990 ble elva bonitert opp til naturlige vandringshindre for laks og sjøørret. I hovedelva ble det registrert at fisken kan gå til en stor foss ca. 3 km opp fra sjøen, mens ca. 1 km av sideelva Vatndalselva ble vurdert til å ha oppgangsmuligheter. Det ble også fisket med elektrisk fiskeapparat på to lokaliteter i hovedelva for å registrere tettheten av ungfisk.

Konklusjonen fra undersøkelsen i 1990 var blant annet følgende: *Resultatet av boniteringen og elfisket tyder på at Tuvenelva er et produktivt vassdrag med gode gyte- og oppvekstforhold for laks og ørret/sjøørret. Under elfisket ble det fanget svært lite ørret i forhold til laks. Dette viser at Tuvenelva i dag i hovedsak er et laksevassdrag, noe som bekreftes av fangstestimatet for sesongen – 92 (83 laks og 14 sjøørret).* Påvirkningene fra smoltanleggets vannuttak ble ikke vurdert i denne undersøkelsen.

Etter flere bekymringsmeldinger om tørrlegging av Tuvenelva ble det i slutten av august 2008, etter oppdrag fra fylkesmannen, gjennomført en ny ungfiskundersøkelse ved hjelp av elektrofiske på 5 lokaliteter i nedre halvdel av Tuvenelva (Nordnorske Ferskvannsbioologer, rapp 2009-05). Denne rapporten er også tilgjengelig på hjemmesida til Statsforvalteren i Nordland. Det ble da registrert at den nedre delen av elva (ca. 300 m strekning) var tørrlagt på grunn av et vanninntak til smoltanlegget. Dette ble dokumentert med flere bilder. I diskusjonen/konklusjonen står det følgende: *Tuvenelva er i utgangspunktet en meget produktiv elv med gode gyte- og oppvekstforhold. Dette gjenspeiles til dels i resultatene, men på den nederste strekningen var fisken presset sammen av mangel på plass, da et settefiskanlegg tok inn mesteparten av vannet. Ørrestammen ser ut til å ha overlevd tørrleggingen, mens laksestammen er på randen av utryddelse. Det ble kun fanget eldre laksunger, så de to yngste årsklassene manglet.*

I brev fra NVE til ES av 03.02.2011 med varsel om innkalling til konsesjonsbehandling vises det til flere tilsvarende tørrleggingsepisoder på grunn av vanninntaket i elva, blant annet sommeren 2000 og de to foregående årene. I NVEs vurdering står det følgende om inntaket i Tuvenelva: *Det skal dokumenteres når dette inntaket sist ble tatt i bruk og hvordan ES har forholdt seg til de krav som ble satt om plombering eller fjerning av inntak av NVE i brev datert 27.02.2001.*

I ettertid skal kravet fra NVE ha blitt fulgt opp. Det vises her til svarbrev fra Elvenesstrand Smolt av 11.02.2011. Vi forutsetter at det i dag ikke lenger er fare for at vann fra elva forsvinner inn det i gamle vanninntaket.

Den foreløpig siste fiskebiologiske undersøkelsen i Tuvenelva ble gjennomført av Nordnorske Ferskvannsbioologer i 2016 etter oppdrag fra ES. I rapporten som er vedlagt søknaden, står det blant annet følgende om Tuvenelva under «effekter av reguleringen»: *Kartleggingen viser at produksjonen av laksefisk (laks og ørret) er god i elva, med det forbehold at man ikke vet i hvor stor grad laksen er påvirket av rømt oppdrettsfisk, og derved har dårligere lokal tilpasning. Med den vannføringen som elva har i dag,*

er det godt med fisk, men uten reguleringen hadde vannføringa vært noe større, da ca 1/3 av nedslagsfeltet blir utnyttet i smoltanlegget. Hvis vi forutsetter ca 1/3 økt vannføring, vil det ha ført til noe større vanndekt areal, og siden laks- og ørretunger hevder territorier, vil det ha ført til noe større produksjon. I denne elva er tverrsnittet (tverrprofilen) ganske flat, noe som tilsier at en del produksjon går tapt, uten at det er mulig å beregne dette.

På grunn av den svake bestandstilstanden for laksen og sjøørreten og manglende høstbart overskudd, har Tuvenelva vært stengt for fiske de siste ca. 20 år. Vi viser her til Lakseregisteret <https://lakseregisteret.fylkesmannen.no/>.

Innlandsfisk i Gullvikvatnet

Vi støtter her vurderingene som er gjort av Nordnorske Ferskvannsbiologer i rapporten fra undersøkelsen i 2016. I dag har Gullvikvatnet en tett bestand av småfallen ørret som ikke er spesielt attraktiv å fiske på. Med en regulering på kun 1,5 meter (0,75 m opp og 0,75 m ned) forventes det relativt begrenset effekt på bunndyrproduksjonen og dermed beitegrunnlaget for ørreten. Gytemulighetene og rekrutteringen av ørretunger til innsjøen vil imidlertid bli noe redusert dersom utløpselva blir tørrlagt. Rekrutteringa vil også bli redusert i hovedinnløpsbekken dersom vannstanden i Gullvikvatnet blir så høy på høsten at en stor del av bekken blir liggende under «stille» vann. Alternativt vil oppvandringen for gytefisk bli vanskelig på grunn av et bredt og grunt delta. Her bør det i så fall vurderes om det skal graves en kanal for å lette oppvandringen.

Redusert rekruttering kan oppveie effekten av en noe mindre næringsproduksjon.

Naturtyper

I munningen av Tuvenelva er det lokalisert et område (BN00014365) med naturtypen strandeng og strandsump med verdi viktig. I Naturbase, faktaark (<https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00014365>) er det gitt følgende beskrivelse:

Skjernet fjordbotn med to nes og noen bukter. I sør, ved elveutløpet, ligger ei ganske brei flate som har mosaikk av strandeng og pøler. Nord for elveosen går det ut to høye nes, skilt av ei trang bukt med smale strandengkanter. Middels stort artsutvalg, middels representativt for strandeng. Påvirket og med en del inngrep. Området rundt Tuvenelva er sterkt beitet, og det er forsøkt grøftet. Tjønn og myrområdet i nord er grøftet og sterkt skadd. Riksvei 821 berører den innerste delen av myrene. Inngrepene har betydning for verdisettingen. Interessant ornitologisk. Utløpet av Tuvenelva har ei strandeng med godt utformete soneringer og velutviklede pøler. Varierende grad av inngrep. Området rundt utløpet av Tuvenelva er sterkt beitet. Det er forsøkt grøftet. På nesene dyrka mark som nå ligger brakk. Tjønn- og myrområdet er grøftet og sterkt skadet. Rv 821 berører den innerste del av myrene. Inngrepene trekker ned verdien.

Dersom det blir gitt konsesjon til regulering av Gullvikvatnet forutsetter vi at det tas hensyn til naturtypen ved valg av vannledningstrase til smoltanlegget.

Statsforvalterens anbefalinger

Anbefalingene baserer seg på vurderingene ovenfor av miljøverdiene og konsekvensene av de omsøkte tiltakene på disse. I tillegg har vi lagt vekt på føringene i Vannforskriften og den regionale vannforvaltingsplanen for Nordland og Jan Mayen, og at den atlantiske villaksen nå er inne på den nasjonale rødlista for arter.

Vi vil anbefale at det i konsesjonen settes vilkår om slipp av minstevannføring fra Vatndalsvatnet og/eller Sandskarvatnet tilsvarende alminnelig lavvannføring, eventuelt tilsvarende 5-persentil for sommer og vinter. «Flaskehalsene» for fiskebestandene i Tuvenelva er vinter og seinsommer, da

tilsaget til elva er på det laveste. Slipp av minstevannføring vil etter vår vurdering være nødvendig for å kunne oppnå miljømålet god økologisk tilstand (jf. den regionale vannforvaltningsplanen). God økologisk tilstand vil også bety at laksebestanden når gytebestandsmålet, og at det i tillegg vil være et høstbart overskudd.

Slipp av minstevannføring vil også gi en positiv effekt på landskapsbilde og på fisk og andre vannlevende organismer oppstrøms den anadrome delen av Tuvenelva.

Vi mener det ut fra hensynet til kjente miljøverdier vil være viktigere å sette vilkår om minstevannføring i Tuvenvassdraget enn i utløpsbekken fra Gullvikvatnet.

Under befaringen sist høst ble det observert at den gamle inntakskummen fortsatt befant seg i Tuvenelva, men at det var lagt et betonglokk på åpningen. Vi forutsetter at det i dag ikke lenger er fare for at vann fra elva tar veien inn i inntakskummen. Helst bør inntakskum med tilhørende rør fjernes fra elva.

Dersom det blir gitt konsesjon til regulering av Gullvikvatnet forutsetter vi at det ved valg av vannledningstrase blir tatt hensyn til et område med naturtypen strandeng og strandsump lokalisert i munningen av Tuvenelva.

For ørretbestanden i Gullvikvatnet vil rekrutteringen kunne bli redusert dersom vannstanden i vatnet blir så høy på høsten at en stor del av innløpsbekken blir liggende under «stille» vann. Alternativt vil oppvandringen for gytefisken bli vanskelig på grunn av et bredt og grunt delta. Her bør det i så fall vurderes om det skal graves en kanal for å lette oppvandringen.

Vi støtter ellers de avbøtende tiltak som er foreslått av konsesjonssøker.

Vi forutsetter at konsesjonen fastsettes med moderne naturforvaltningsvilkår som gir forvaltningen mulighet til å pålegge konsesjonæren avbøtende tiltak og undersøkelser. Etter noen år vil det være aktuelt å pålegge nye fiskebiologiske undersøkelser i Tuvenelva, Vatndalselva og Gullvikvatnet for å kartlegge bestandsutviklingen etter utbygging og effekten av et eventuelt minstevannføringslipp og eventuelle andre kompenserende tiltak.

Avslutningsvis vil vi minne om at summen av alle arealinngrep de siste 10-årene har bidratt til en naturkrise, der et stort antall arter har hatt en kraftig tilbakegang og står i fare for å bli utryddet. Det blir også stadig mindre uberørt og intakt natur. Det er viktig å unngå en forverring av denne situasjonen ved stadig nye arealinngrep. Vi er derfor kritiske til videre nedbygging av natur.

Med hilsen

Tore Vatne (e.f.)
Seksjonsleder

Lars Sæter
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Nordland fylkeskommune
Øksnes kommune

Postmottak Fylkeshuset 8048 Bodø
Storgata 27 8430 MYRE

Mattilsynet
Fiskeridirektoratet
Forum for natur og friluftsliv i
Nordland
Miljødirektoratet

Postboks 185 Sentrum 5804 Bergen

Postboks 5672 Sluppen 7485 TRONDHEIM